

Теорія і історія державного управління

УДК 352

Качан Яна Віталіївна

*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України*

Качан Яна Витальевна

*кандидат наук по государственному управлению,
доцент кафедры публичного управления и администрирования
Институт подготовки кадров государственной службы занятости Украины*

Kachan Yana

*PhD in Public Administration,
Assistant Professor of Public Management and Administration Department
Ukrainian State Employment Service Training Institute
ORCID: 0000-0002-4078-7747*

**ПРИНЦИПИ АНДРАГОГІКИ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОГО
РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА
ПРИНЦИПЫ АНДРАГОГИКИ В СИСТЕМЕ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ПУБЛИЧНЫХ СЛУЖАЩИХ:
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА
PRINCIPLES OF ANDRAGOGY IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL
DEVELOPMENT OF PUBLIC OFFICIALS: THEORY AND PRACTICE**

Анотація. В статті визначено андрагогічні принципи в системі професійного розвитку публічних службовців. Розкрито сутність поняття «андрагогіка». Встановлено, що саме поняття «андрагогіка» було введено з метою характеристики стадії дорослості в освітньому розвитку людини та на даний час вона виступає наднаціональною сферою, самостійною

наукою, розділом педагогіки тощо. З'ясовано, що андрагогіка передбачає використання дієвих педагогічних технологій, які базуються на особливостях та специфічних засадах навчання публічних службовців. Це, в свою чергу, дозволяє організувати увесь навчальний процес відповідно з потребами публічних службовців, пов'язаних із обґрунтуванням пропонованим масивом інформаційних даних та його практичних застосуванням тощо. Наведено андрагогічні завдання, які повинні бути поставлені і вирішені на етапі професійної підготовки державних службовців. Розкрито такі головні андрагогічні принципи в системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації публічних службовців як принцип єдності трьох середовищ (навчальне, професійне, соціальне), принцип спільної діяльності, принцип професійної мотивації, принцип контекстності, принцип рефлексивності, принцип актуалізації результатів підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації публічних службовців, принцип постійної підтримки. Запропоновано долучити до числа вище наведених принципів ще такі як принцип самостійності, принцип відкритості системи професійного розвитку, принцип усвідомленості професійного розвитку, принцип врахування особистого досвіду публічного службовця та принцип особистісно-орієнтованого професійного розвитку. Визначено проблеми, які перешкоджають професійному розвитку публічних службовців на андрагогічних засадах на даний час в Україні. Встановлено, що вирішення вище наведених проблем, які перешкоджають професійному розвитку публічних службовців на андрагогічних засадах дасть змогу посилити ефективність організації процесів підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації публічних службовців та покращить якість наданих їм знань та практичних навичок.

Ключові слова: андрагогіка, принципи андрагогіки, андрагогічні завдання, публічні службовці, професійний розвиток, педагогіка, освітній процес.

Анотація. В статті определено андрагогический принципи в системе профессионального развития публичных служащих. Раскрыта сущность понятия «андрагогика». Установлено, что само понятие «андрагогика» было введено с целью характеристики стадии взрослости в образовательном развитии человека и в настоящее время она выступает наднациональной сферой, самостоятельной наукой, разделом педагогики и тому подобное. Выяснено, что андрагогика предусматривает использование действенных педагогических технологий, основанных на особенностях и специфических принципах обучения публичных служащих. Это, в свою очередь, позволяет организовать весь учебный процесс в соответствии с потребностями публичных служащих, связанных с обоснованием предлагаемым массивом информационных данных и его практическое применение и тому подобное. Приведены андрагогический задачи, которые должны быть поставлены и решены на этапе профессиональной подготовки государственных служащих. Раскрыты такие главные андрагогический принципы в системе подготовки, переподготовки и повышения квалификации публичных служащих как принцип единства трех сред (учебное, профессиональное, социальное), принцип совместной деятельности, принцип профессиональной мотивации, принцип контекстности, принцип рефлексивности, принцип актуализации результатов подготовки, переподготовки и повышения квалификации публичных служащих, принцип постоянной поддержки. Предложено включить в число приведенных выше принципов еще такие как принцип самостоятельности, принцип открытости системы профессионального развития, принцип осознанности профессионального развития, принцип

учета личного опыта публичного служащего и принцип личностно-ориентированного профессионального развития. Определены проблемы, которые препятствуют профессиональному развитию публичных служащих на андрагогической основе в настоящее время в Украине. Установлено, что решение выше указанных проблем, препятствующих профессиональному развитию публичных служащих на андрагогической основе позволит усилить эффективность организации процессов подготовки, переподготовки и повышения квалификации публичных служащих и улучшит качество предоставляемых им знаний и практических навыков.

Ключевые слова: андрагогика, принципы андрагогики, андрагогический задачи, публичные служащие, развитие, педагогика, образовательный процесс.

Summary. The article identifies andragogical principles in the system of professional development of public servants. The essence of the concept of "andragogy" is revealed. It is established that the very concept of "andragogy" was introduced in order to characterize the stage of adulthood in human educational development and currently it is a supranational sphere, independent science, section of pedagogy and more. It was found that andragogy involves the use of effective pedagogical technologies that are based on the features and specific principles of training of public servants. This, in turn, allows you to organize the entire educational process in accordance with the needs of public servants, related to the justification of the proposed array of information data and its practical application, and so on. Andragogical tasks that should be set and solved at the stage of professional training of civil servants are given. The following main andragogical principles in the system of training, retraining and advanced training of public servants as the principle of unity of three environments (educational, professional, social), the principle of joint activity,

the principle of professional motivation, the principle of context, the principle of reflectivity, the principle of updating training, retraining and improvement qualifications of public servants, the principle of constant support. It is proposed to include among the above principles such as the principle of independence, the principle of openness of professional development, the principle of awareness of professional development, the principle of taking into account the personal experience of public servants and the principle of personality-oriented professional development. Problems that hinder the professional development of public servants on andragogical principles are currently identified in Ukraine. It is established that solving the above problems that hinder the professional development of public servants on an andragogical basis will increase the effectiveness of the process of training, retraining and advanced training of civil servants and improve the quality of knowledge and practical skills provided to them.

Key words: *andragogy, principles of andragogy, andragogical tasks, public servants, professional development, pedagogy, educational process.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день головна мета, яка стоїть перед процесами державотворення в Україні, полягає у розбудові демократичних засад та розвитку громадянського суспільства, що своєю чергу посилює потребу у високопрофесійних управлінцях. У цьому важливу роль відіграють публічні службовці, оскільки вони знають проблеми локального характеру та здатні їх вирішувати, чим виконують провідні функції держави. Однак, для того, щоб публічному службовцю набути лідерських управлінських позицій потрібно бути професіоналом, освіченим та патріотом своєї країни. Крім цього, публічні службовці повинні володіти необхідними аналітичними та ораторськими вміннями, а також здійснювати свою діяльність відповідно до загально визначених етичних принципів. А це, в свою чергу, можна забезпечити за допомогою розвинутої системи

професійного розвитку. Однак, зазвичай процес професійного розвитку публічних службовців ґрунтується на традиційних педагогічних принципах, що зменшує навчальну активність слухачів, а також обмежує їхній професійний розвиток. Зважаючи на вище зазначене, можна дійти висновку, що для вирішення даної проблеми потрібно використовувати інноваційні підходи до процесу професійного розвитку публічних службовців, зокрема із застосуванням андрагогічних принципів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематику використання андрагогічних принципів в системі професійного розвитку публічних службовців досліджували такі науковці як Т.В. Гаман [1], С.І. Змеєв [2], Л.Б. Лук'янова [3-4], Л. Михайлишин [5], Е.С. Молдован [1], Т.А. Соколова [6] та інші.

Мета статті – визначити андрагогічні принципи в системі професійного розвитку публічних службовців.

Виклад основного матеріалу. Нові підвалини підвищення кваліфікації управлінських кадрів закладає андрагогіка – наука про навчання дорослих. Сучасні науковці визначають декілька підходів до тлумачення поняття «андрагогіка». Згідно з С. Змеєвим, перший підхід базується на спростуванні всіх підстав вважати андрагогіку самостійною наукою. Прихильники другого підходу, зокрема американські науковці, трактують андрагогіку в прагматичному й практичному значенні, окреслюючи взаємодію дорослого учня та викладача в ході навчання. На основі третього підходу андрагогіку вважають незалежною науковою дисципліною. Прихильники четвертого підходу розглядають андрагогіку не просто окремо від педагогіки, а як складову інтегральної науки про навчання й освіту людини протягом усього життя [2].

Андрагогічні основи професійного розвитку закладаються в момент переходу особистості з системи онкольного навчання на наступний етап безперервної освіти. Відповідно до існуючої соціальної практики

професійне становлення може здійснюватися під час проходження ступенів базової професійної підготовки (нарівні початкової, середньої, вищої освіти), в ході підвищення кваліфікації, самоосвіти. І залежно від обраної викладачами та освітньою установою стратегії і форм організації навчання цей перехід здійснюється різним ступенем інтенсивності або не відбувається взагалі [5].

Такі типові особливості дорослих, залучених до навчального процесу, мають узагальнений характер та притаманні практично усім слухачам, незалежно від сфери професійної діяльності, рівня професіоналізму, якості практичних вмінь та навичок, масштабу здобутого життєвого досвіду. Проте, коли мова йде про навчання чи підвищення кваліфікації конкретної професійної групи, то необхідно враховувати ще й специфіку їхньої професійної діяльності, професійний статус у суспільстві, можливу сферу впливу в межах службової компетенції тощо. Зокрема професійний розвиток публічних службовців потребує зміщення акцентів з передачі нормативного змісту навчання на розвиток індивідуальних професійних моделей, які включають особистісно-гуманістичну орієнтацію, системне бачення політичної реальності, знання технологій зарубіжного та інноваційного досвіду, формування креативних якостей та рефлексивної культури [6].

Отже, андрагогіка передбачає використання дієвих педагогічних технологій, які базуються на особливостях та специфічних засадах навчання публічних службовців. Це, в свою чергу, дозволяє організувати увесь навчальний процес відповідно з потребами публічних службовців, пов'язаних із обґрунтуванням пропонованим масивом інформаційних даних та його практичних застосуванням тощо.

На етапі професійної підготовки державних службовців повинні бути поставлені і вирішені такі андрагогічні завдання, як:

- формування установки на суб'єктну позицію в процесі професійного становлення;
- допомога у самовизначенні майбутнього фахівця в професійному просторі (поле професійної активності);
- оволодіння логікою просування в професії;
- пред'явлення майбутньому фахівцю еталонних моделей професійної поведінки, діяльності, відносин службовців, орієнтирів для самооцінки і самовдосконалення;
- формування в процесі навчання досвіду партнерства, співробітництва;
- стимулювання процесів (само) виховання, орієнтованого на усвідомлене напрацювання і закріплення необхідних у професії особистісних якостей і характеристик;
- передача андрагогічних умінь і навичок, орієнтованих на самопізнання і роботу з собою;
- створення комплексних передумов до безперервної освіти [5].

Відтак, головними андрагогічними принципами в системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації публічних службовців є:

1. Принцип єдності трьох середовищ (навчальне, професійне, соціальне). Освіта для дорослих створюється як система, що об'єднує в освітній простір декілька різнорідних середовищ існування дорослих, де здійснюється їхня освіта. Навчальне середовище – середовище, де безпосередньо відбувається навчання у вигляді роботи над навчальним матеріалом, курсів під керівництвом викладача. Професійне середовище – середовище, у якому навчання поєднано з професійною діяльністю і здійснюється у специфічних формах, пов'язаних з її аналізом і розвитком засобом навчальних матеріалів і освітніх технологій. Соціальне середовище – середовище, у якому навчання впливає на формування нових цінностей життя і діяльності засобами участі дорослих в організованих процесах комунікації [3, с. 33].

2. Принцип спільної діяльності передбачає активну співпрацю між публічними службовцями, між службовцями та викладачем. У практичній діяльності застосування даного принципу в процесі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації публічних службовців найяскравіше виявляється при застосуванні інтерактивних методів навчання. Так, наприклад, під час проведення занять з певних тем службовці мають можливість висловити власну точку зору, відстоювати її, обмінюватися думками з партнерами по навчанню. Крім того, вони контактують з викладачем (тренером) не лише з приводу безпосереднього предмету обговорення, але й щодо правильності поведінки та риторичних вмінь у процесі заняття [1, с. 284].

3. Принцип професійної мотивації. Разом з процедурами навчання має бути передбачена і впроваджена система мотивації публічних службовців до навчання через: отримання можливості неперервного консультування; отримання можливості оновлення інформаційного забезпечення професійної діяльності; отримання можливості кар'єрного росту засобами участі у навчанні [3, с. 33].

4. Принцип контекстності з одного боку переслідує конкретні, життєво важливі цілі публічних службовців та орієнтований на виконання ними соціальних ролей або удосконалення особистості, а з іншого, враховує професійну, соціальну, побутову діяльність з опорою на просторові, часові, професійні чинники [4, с. 121]. Так, дотримання даного андрагогічного принципу в процесі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації публічних службовців можливе тільки тоді, коли він організований на основі програми короткострокових семінарів. Такий підхід до організації підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації публічних службовців дає змогу сформувати зміст навчання саме із врахуванням особливостей професійної діяльності слухачів та вимог сучасних економічних, політичних, управлінських тощо процесів [1, с. 284].

5. Принцип рефлексивності заснований на свідомому ставленні до навчання, що є ваговою складовою само мотивації дорослого учня. Організація процесу навчання має бути побудована на рефлексії дорослими результатів їх власної діяльності [4, с. 121].

6. Принцип актуалізації результатів підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації публічних службовців передбачає термінове застосування на практиці здобутих знань, умінь, навичок. Дотримання даного андрагогічного принципу в процесі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації публічних службовців надає їм можливість отримати найважливішу інформацію та негайно закріпити й удосконалити отримані знання на практиці. Принцип актуалізації результатів навчання також є також базовим при роз'ясненні нових положень нормативно-правової бази [1, с. 284].

7. Принцип постійної підтримки. Під час навчання дорослих мають бути передбачені різні форми підтримки їхньої діяльності на етапах: початку навчання; власне навчання; після засвоєння навчального матеріалу. Форми підтримки можуть бути різними, наприклад, консультування, інформування, оновлення навчальних матеріалів [3, с. 33].

На нашу думку, до числа вище наведених принципів можна додати ще такі як:

1. Принцип самостійності передбачає, що публічні службовці повинні самостійно організувати свій професійний розвиток. Даний андрагогічний принцип покликаний мотивувати публічних службовців до подальшого навчання, зосередження на конкретній проблемі та визначенні напрямів її вирішення.

2. Принцип відкритості системи професійного розвитку передбачає, що публічні службовці можуть самостійно обирати мету, напрями, форми та методи, терміни та місце навчання з одночасним суміщенням його з роботою в органах публічної влади.

3. Принцип усвідомленості професійного розвитку полягає в тому, що його результативність пов'язані із ступенем засвоєння представленої інформації в процесі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації публічних службовців. В той же час даний процес побудований згідно з конкретними освітніми потребами. Наприклад, застосування даного андрагогічного принципу можливе тільки при одночасному використанні інтерактивних навчальних методів, які вимагають активності усіх сторін навчального процесу – викладача та слухача.

4. Принцип врахування особистого досвіду публічного службовця передбачає, що професійний досвід і вміння службовця мають виступати головним осередком знань в процесі професійного розвитку. Враховуючи даний андрагогічний принцип можна використовувати проведення круглих столів, запрошувати кращих спеціалістів в певній галузі з метою обміну досвідом, а також виїзні заняття, в процесі яких публічні службовці можуть обмінюватися досвідом, показати власні професійні досягнення тощо. Досвід дотримання даного андрагогічного принципу має певні відмінності від теорії, оскільки теорія спрямована на творчу діяльність публічних службовців, в той час коли рефлексивно відтворюється здобутий досвід.

5. Принцип особистісно-орієнтованого професійного розвитку полягає у врахуванні особливостей публічних службовців, їх навичок та стилю професійного розвитку.

Варто зазначити, що на даний час в Україні існують певні проблеми, які перешкоджають професійному розвитку публічних службовців на андрагогічних засадах, див. рис. 1.

Рис. 1. Головні проблеми, які перешкоджають професійному розвитку публічних службовців на андрагогічних засадах

Джерело: розроблено автором

Вирішення вище наведених проблем, які перешкоджають професійному розвитку публічних службовців на андрагогічних засадах дасть змогу посилити ефективність організації процесів підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації публічних службовців та покращить якість наданих їм знань та практичних навичок.

Висновки. Отже, саме поняття «андрагогіка» було введено з метою характеристики стадії дорослості в освітньому розвитку людини. На даний час андрагогіка є доволі новою галуззю науки, розвиток якої досі продовжується. Вона виступає наднаціональною сферою, самостійною наукою, розділом педагогіки тощо. Основною відмінністю принципів андрагогіки в системі професійного розвитку публічних службовців від педагогіки є те, що вони регламентують роботу організацій стосовно

процесів професійного розвитку публічних службовців. Головною передумовою використання вище наведених андрагогічних принципів є те, що вони повинні зважати не лише на вікові категорії публічних службовців, але й на їхні соціальні потреби. Все це дозволить адаптувати їх до суспільних змін, чим забезпечить особистісне та організаційне зростання публічних службовців.

Література

1. Гаман Т.В. Принципи андрагогіки в підвищенні кваліфікації управлінських кадрів регіону: теорія та практика / Т.В. Гаман, Е.С. Молдован // Університетські наукові записки. 2010. № 3 (35). С. 281-287.
2. Змеєв С.И. Наука XXI века: андрагогика / С.И. Змеёв // Высшее образование в России. 1998. № 2. С. 76-79.
3. Лук'янова Л.Б. Акмеологічний ресурс андрагогічної моделі навчання / Л.Б. Лук'янова // Проблеми освіти. 2015. Вип. 84. С. 31-36.
4. Лук'янова Л.Б. Основоположні принципи андрагогічної моделі навчання / Л.Б. Лук'янова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2010. Вип. 23. С. 119-124.
5. Михайлишин Л. Андрагогічні основи професійного розвитку державних службовців. Демократичне врядування. 2013. Випуск 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2013_11_24
6. Соколова Т.А. Вплив навчання на зростання кар'єрного потенціалу державних службовців в Україні. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2009-2/doc/2/15.pdf>.

References

1. Haman, T.V., & Moldovan, E.S. (2010). Pryntsypy andrahohiky v pidvyschenni kvalifikatsii upravlins'kykh kadriv rehionu: teoriia ta praktyka [Principles of andragogy in professional development of managers in the region: theory and practice] // *Universytets'ki naukovi zapysky*, 3 (35), 281-287 [in Ukrainian].
2. Zmeev, S.I. (1998). Nauka XXI veka: andragogika [21st Century Science: Andragogy] // *Vysshee obrazovanie v Rossii*, 2, 76-79 [in Russian].
3. Luk'ianova, L.B. (2015). Akmeolohichnyj resurs andrahohichnoi modeli navchannia [Acmeological resource of andragogical model of education]. *Problemy osvity*, 84, 31-36 [in Ukrainian].
4. Luk'ianova, L.B. (2010). Osnovopolozhni pryntsypy andrahohichnoi modeli navchannia [Fundamental principles of the andragogical model of learning] // *Suchasni informatsijni tekhnolohii ta innovatsijni metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*, 23, 119-124.
5. Mykhajlyshyn, L. (2013). Andrahohichni osnovy profesijnoho rozvytku derzhavnykh sluzhbovtsiv [Andragogical bases of professional development of civil servants] // *Demokratyчне vriaduvannia*, 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2013_11_24 [in Ukrainian].
6. Sokolova, T.A. (2009). Vplyv navchannia na zrostannia kar'iernoho potentsialu derzhavnykh sluzhbovtsiv v Ukraini [The impact of training on the growth of career potential of civil servants in Ukraine]. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2009-2/doc/2/15.pdf> [in Ukrainian].